

Bedre kvalitetssikring av psykologisk vitenskap

Tor Levin Hofgaard
president i Norsk psykologforening

I dag fins knapt et ukeblad eller en avis som ikke formidler psykologisk kunnskap til befolkningen. Dette er i utgangspunktet veldig bra. Utvikling, anvendelse og spredning av psykologisk kunnskap er så viktig, også for Psykologforeningen, at det er innarbeidet i vår formålsparagraf.

Men det er skjær i sjøen. I 2011 opplevde nederlandsk psykologi sin kanskje største skandale noen gang. Skandalen bidro til å underminere hundrevis av psykologiske forskningsprosjekter og rev ned en rekke etablerte «sannheter». Diederik Stapel ledet «The Institute for Behavioral Economics Research» ved Tilburg University. Han hadde systematisk konstruert data og forfalsket funn. Det meste av hans forskningsresultater hadde nådd media, beslutningstakere, påvirket andres.

Etter skandalen ble det igangsatt tre ulike utredninger, og i 2012 kom sluttrapporten. Konklusjonen var at Stapel-skandalen bare er toppen av et isfjell. At han kunne holde på som han gjorde, avdekker et forskningsfelt med noen grunnleggende svakheter. Studier blir ikke gjentatt for å sikre at de har gyldighet. Tidsskrifter publiserer ikke studier som tester andres påstander eller studier med negative resultater. Det ble stilt spørsmål om terskelen for å bli publisert er for lav, og om tidsskriftredaksjonenes kompetanse. Kommisjonen rapporterer om en forskning preget av «a general culture of careless, selective and uncritical handling of research and data».

Psykolog og nobelprisvinner i økonomi Daniel Kahneman, skrev i fjor et åpent brev til sine forskerkolleger der han beskrev sitt eget felt sosialpsykologien som «a train wreck looming». Han forutså at flere psykologiske forskere ville streve med å få seg jobber fordi de ville assosieres med et felt som er i krise.

Selv om Stapel-skandalen og Kahnemans advarsel er rettet spesielt mot sosialpsykologien, kan vi trekke lærdom av dem begge flere steder. Mye av det som påpekes som utfordringer og svakheter, gjelder både psykologi og andre fagfelt generelt. Dette er kritisk fordi vi stadig fremholder at forskningen vi fremskaffer, bør bli brukt som basis for viktige beslutninger i samfunnet.

30. januar holdt helseministeren sin tale om regjeringens forventninger til Sykehus-Norge. Statsråden utpekte psykisk helse og rus som ett av tre satsingsområder og slo fast at «vi må ha bedre kunnskap for å satse på de riktige behandlingstilbudene». Dette er et godt anslag. Faget vårt er komplekst, med mange variabler. En satsing på psykisk helse og rus må også være en satsing på forskning. Dette innebærer ikke bare mer forskning, men også kvalitetssikring av forskning. Finansiering må til, men vi er også avhengige av at fagfeltet selv tar grep.

Internasjonalt er flere prosjekter nå i gang for å adressere utfordringene. Innenfor sosialpsykologien har man startet et prosjekt der man skal søke å gjenta over 100 studier for å sjekke om resultatene blir de samme. For psykologien generelt er det et prosjekt i gang for å gjøre det lettere å få publisert negative resultater. I tillegg utvikler den amerikanske psykologforeningen (APA) verdens første «open-access, open-methods, open-data journal». Her gjelder prinsippet om gjennomsiktighet både når det gjelder datainnsamling, metode og publiseringsprosess.

Som medlem av den internasjonale unionen for psykologisk forskning, er Psykologforeningen forpliktet til å følge «universalitetsprinsippet». Det innebærer at forskningen må være fri og ansvarlig. Kanskje er tiden inne også her til å diskutere behovet for kvalitetssikringsmekanismer som i større grad hindrer fremveksten av kulturer som skaper juksebakere som Stapel. Det er åpenbart viktig å være føre var.